

Armastuse lugu sordiini all

Vaike Kiik-Salupere

Georges Bizet' ooper „Carmen”: dirigendid Arvo Volmer ja Risto Joost, lavastaja Walter Sutcliffe (Inglismaa), kunstnik Liina Keevallik, solistid, rahvusooperi Estonia koor, poistekoor ja orkester 28. ja 29. V Estonias.

Kui Georges Bizet' (1838–1875) ooper „Carmen” (Henri Meilhaci ja Ludovic Halévy libreto Mérimée samanimelise novelli järgi) 3. III 1875 Opéra Comique'is Pariisis esietendus, arvati teos läbikukkunuks ja ajalehtedes kirjutati, et „Carmen” toob lavale rea labaselt kujutatud vastikuid tegelasi, nii et ei tahaks ooperit soovitada. Ent juba samal aastal Viinis välja toodud lavastus avas tee suurele edule, mis on kestnud tänaseni. Estonia nüüdne lavastus põhineb ooperi algvariandil, kus muusikalised numbrid on põimitud kõnedialoogidega (levinuum on retsitatiividega versioon, mille pärast Bizet' surma tegi Ernest Guiraud).

Hooajal 1982/83 lavastas „Carmeni” Estonias Arne Mikk ja seda esitati menuga 1987. aastal Savonlinnas. Tollane lavakujundus oli Eldor Renterilt ja tugines ajaloolistele traditsioonidele. Carmen'i osa täitsid tuntud metsosopranid Urve Tauts, Leili Tammel ja Marika Eensalu ning José rolli unustamatu Hendrik Krumm ja Ivo Kuusk. Carmen'i rolli esitajad olid kaunid ja kirglikud ning Joséd võimsate ja nüansirikaste häältega armastajad.

1998. aasta prantsusekeelses lavastuses laulis Carmenit Riina Airenne ja Joséd Vello Jürna, lavastaja oli Albert-André Lheureux Belgiast. Oleneb lavastajast ja tema mõttemaailmast, kuidas Carmen'i tuntud lugu vaatajani tuuakse.

Lheureux' lavastuse lõpp oli sel ajalgi suhteliselt ootamatu: ta laskis lastes Carmenil surra justkui ristile pussitatuna – Carmen oli Joséle nagu kaunis liblikas, kelle armunud noormees torkas oma mäluposti külge surnuks. Lheureux kirjutab oma mõtetest ooperi kohta: „Jätke liblikad vabadesse, isegi kui te neid armastasite, ja eriti, kui te neid armastasite!”

Nüüdne „Carmeni” lavastus mõjub kammerlikumalt, staatilisemalt ja pole keskendatud mitte niivõrd vaatamängule, kuivõrd tegelaste läbielamistele. Koor on sageli kommenteerija ja vaatleja, kelle tekstist võib vaataja aru saada, mida ta parasjagu tegelaste silmade läbi nägema peaks. **Walter Sutcliffe'i** lavastuses tärkab ja toimib armastuslugu Carmen'i ja José vahel justkui sordiini all, lahvatades hetkeks II vaatuses naturalistlikuks kiresööstuks ning sumbudes hiljem Carmen'i ükskõiksusesse ja José neurootilisse valulemissesse. Mõneti kummastavalt mõjusid tegelaste mahatõukamised ja jalaga peksmised. Üllatav oli ka pimevihas José armsama mõrvamine veriselt kõri läbilõikamisega. Tänapäevases kontekstis võib-olla vaataja ei üllatugi nii väga, kui Carmen'i-taoline neiu José oma huviorbiidist välja jätab. Huvitav oleks olnud näha ja teada saada, miks ta seda teeb. Äkki ei olnud José talle võrdväärne partner milleski, mida me ei tea ja tema tähelepanu pöördumine kangelasliku Escamillo poole oli täiesti mõistetav. Praegu mõjub ooperi lõpp kibestunud noormehe jöhkra väljaelamisena.

Kunstnik **Liina Keevalliku** lavakujunduses on väheste vahenditega saavutatud üsna huvitav tulemus, mis jätab usutava mulje nii tubakavabrikuesisest võlvidega õuest kui ka varematega õisest mägismaast. Orkestri värvikas avamäng ja teise vaatuse kõrtsistseeni sisesejuhatav orkestrisoolo on illustreeritud ajas-

tut ja olusid kujutavate slaididega – võib-olla eesmärgiga elavdada vaatajate kujutlusvõimet muusika saatel. Kolmanda ja neljanda vaatuse vahelises orkestri *entr'acte's* pääseb mõjule kaunis flöödisoolo ilma suunavate visuaalsete kommentaarideta.

Sutcliffe on lähtunud justkui üldplaanist ega erista soliste etenduse alguses, näiteks üllatas habaneera vältel liikumatu, teiste kaunitaride seast raskesti tabatav Carmen. Lavastajalt oleks oodanud rohkem lauljate häälte eksponeerimist. Väga hästi mõjusid stseenid Micaëlagaga, kus laulja oli keskel kohal ja nii sai muusika täies ilus publikuni jõuda. Seevastu José osatäitjad olid järjekindlalt kammitsetud publiku poole küljega asendisse. Näis, et taotluslik on silmast-silma dialoog, mitte niivõrd emotsionaalse seisundi edasiandmine, mis olnuks ooperis ootuspärasem.

28. mail laulis Carmen'i rolli **Juuli Lill**, kellel on väga kaunis ja sooja tämbriga hää. Kasvuruumi on dramaatilises häälekasutuses, mida eeldavad III ja IV vaatus. Väga nauditav oli tema prantsuse keel nii kõnes kui laulus, loodetavasti saab mitmetahuline karakter talle aja jooksul veelgi omasemaks. Don José rollis **Fulvio Oberto** (Itaalia) häälekasutuses oli ooperlikult sobivat dramatismi. José kasvamine korralikust inimesest jöhkraks mõrtsukaks toimus hiilivalt ja rõhk kaldus sellel etendusel don José pettumusvihale, mitte niivõrd armastusloole. Säravat ja kandvat häälekasutust pakkus Escamillona **Jassi Zahharov**. **Teel Jõks** Frasquitana ja **Angelika Mikk** Mercédési rollis olid väga sümpaatsed. Suurepäraselt ja laitmatult kõlas II vaatuse kvintett. **Albina Kotšetova** Micaëlanaga oli veenev nii vokaalselt kui ka rollilahenduselt.

29. mail, kui „Carmeni” laulis esietenduse

SIRP 17. juuni 2011

tut ja olusid kujutavate slaididega – võib-olla eesmärgiga elavdada vaatajate kujutlusvõimet muusika saatel. Kolmanda ja neljanda vaatuse vahelises orkestri *entr'acte's* pääseb mõjule kaunis flöödisoolo ilma suunavate visuaalsete kommentaarideta.

Sutcliffe on lähtunud justkui üldplaanist ega erista soliste etenduse alguses, näiteks üllatas habaneera vätel liikumatu, teiste kauritaride seast raskesti tabatav Carmen. Lavastajalt oleks oodanud rohkem lauljate hääle eksponeerimist. Väga hästi mõjusid stseenid Micaëlagaga, kus laulja oli kesksel kohal ja nii sai muusika täies ilus publikuni jõuda. Seevastu José osatäitjad olid järjekindlalt kammitsetud publiku poole küljega asendisse. Näis, et taotluslik on silmast-silma dialoog, mitte niivõrd emotsionaalse seisundi edasiandmine, mis oluaks ooperis ootuspärasem.

28. mail laulis Carmen'i rolli **Juuli Lill**, kellel on väga kaunis ja sooja tämbriga hää. Kasvuruumi on dramaatilises häälekasutuses, mida eeldavad III ja IV vaatus. Väga nauditav oli tema prantsuse keel nii kõnes kui laulus, loodetavasti saab mitmetahuline karakter talle aja jooksul veelgi omasemaks. Don José rollis **Fulvio Oberto** (Itaalia) häälekasutuses oli ooperlikult sobivat dramatismi. José kasvamine korralikust inimesest jõhkraks mõrtsukaks toimus hiilivalt ja rõhk kaldus sellel etendusel don José peetumusvihale, mitte niivõrd armastusloole. Säraavat ja kandvat häälekasutust pakkus Escamillona **Jassi Zahharov**. **Teel Jõks** Frasquitana ja **Angelika Mikk** Mercédési rollis olid väga sümpaatsed. Suurepäraselt ja laitmatult kõlas II vaatuse kvintett. **Albina Kotšetova** Micaëlanana oli veenev nii vokaalselt kui ka rollilahendusest.

29. mail, kui „Carmenit“ laulis esietenduse

Lokuta Carmen'i ja Madiste José vahel oli tunda armastust.

HARRI ROSPU

koosseis, oli üldmulje erksam ja kompaktsem. **Helen Lokuta** Carmen paneb ennast meisterliku esitusega algusest peale kuulama ja jälgima. Lokutale annavad vaieldamatu eelise lavakogemused „Carmeni“ eelmisest lavastusest. Tema Carmen on liikuv, tantsuline ja sisen-

dusjõuline. Täielik vokaalne üleolek rollist annab tegevusvabaduse, nüansirikka ja teravikliku rollilahenduse. **Mart Madiste** tenor on don José rollile hääleliselt kahtlemata sobilik. Väga kauni ja ühtlase vokaalse vabadusega kõlas II vaatuse kuulus lilleaaria „La fleur que tu m'avais jeté“. Sel etendusel oli Carmen'i ja José vahel tunda armastust. Madiste tegelaskuju Joséna kasvas läbi etenduse ja pani teda huviga jälgima.

Heli Veskuse Micaëla oli suurepäraselt lauldud. III vaatuse aaria kõlas täieliku vokaalse vabadusega, nüansirikalt ja nauuditava meisterlikkusega. **Rauno Elp** Escamillona oli oma välisele kujule vastav ja tema tämbririkas hääle kõlas nauditavalt nii Escamillo kuplees kui ka III-IV vaatuses vastavalt duetto José ja Carmeniga. **Janne Ševtšenko** Frasquita oli plastiline ja silmapaistvalt meeldiva lavakujuga. Tertsetis (III vaatus) oli meeldiv nautida nii tema Frasquita kui ka **Kristel Pärtna** Mercédési hääle ilusat ja ühtlast *legato't*. Väga hea vokaalse esitusega jäi meelde **Taavi Tampuu** salakaubavedaja Dankaire'ina. **Mart Lauri** Zuniga pisut koomiline kuju tuleb ooperi karakteritekkusele kasuks ja elavdab iga stseeni, kuhu ta ka ei ilmuks. Veenvalt esitasid eri etendustel oma rollid **Aare Saal**, **René Soom**, **Märt Jakobson**, **Simo Breede**, **Aleksander Arder** ja **Urmas Põldma**. Prantsuskeelsete kõnedialoogidega saadi enamasti hästi hakkama ja nauditav oli solistide hea vokaalne tase.

Ooperikoor ja poistekoor kõlasid ühtlaselt ja meeldiva vokaaliga. Koorid olid laululiselt täpsed nii keerukates, suurt liikuvust eeldavates stseenides kui ka suurepäraselt esitatud kooris IV vaatuse alguses. Orkester jälgis **Risto Joosti** kindla käe all laval toimuvat, oli muusikaliselt huvitav ja nüansirikas. „Carmen“ on ooper, kus publik tuleb eelkõige saama emotsionaalset laengut suurepärasest muusikast!